

Anna Wojtas-Harań*

NOWATORSTWO I POWROTY DO ŹRÓDEŁ W ROZWIĄZANIACH TERENÓW SPORTOWYCH

MODERNITY AND RETURNS TO SOURCES IN SOLUTIONS OF SPORTS ARCHITECTURE

W artykule przedstawiono rozwiązania sportowych obiektów budowlanych, na tle współczesnych poglądów dotyczących sportu i artystycznych idei. Korzystanie z modnych wzorców zapewnia sukces i prestiż inwestorowi, architektowi. Obok nowatorskich projektów architektonicznych oryginalne stają się też rozwiązania niespektakularne, o tradycyjnej formie. Na ilustracji załączono przykłady obiektów lapidarnych, pełniących funkcję sportową i nawiązujących do istniejącej zabudowy. Wbrew pozorom, takich nietuzinkowych rozwiązań jest niewiele.

Słowa kluczowe: obiekty sportowe, tradycja, nowoczesność

Some examples of sports facilities were introduced in the article, against the contemporary views on sport and artistic ideas. The use of fashionable patterns provides success and prestige of investors and architects. There are buildings of traditional form, which become an original, addition to innovative projects. The illustrations are examples of lapidary, sports objects, referring to existing buildings. Despite appearances, there are not much such unconventional solutions.

Keywords: sports architecture, tradition, modernity

Znużenie jednostajnością

Po koniec lat 90. XX w. ogłoszono, że w architekturze *proste bryły geometryczne (...) przestają być atrakcyjne* [8]. Przyszłość architektury postrzegano w geometrii fraktalnej, formach i konstrukcjach zbliżonych do kształtów przyrody. Wyzwaniem zaś miało stać się *wielkie widowisko architektoniczne*, jako jeden z elementów *gigantycznego przemysłu zwiedzania* [8]. Zgodnie z prognozami, również w Warszawie, zaplanowano na 2012 rok budowę

wieżowca, w którym nie znajdujemy kąta prostego – w kształcie zamkniętego kwiatu lili. *Pomimo, że w centrum stolicy aż prosi się o architekturę pełną harmonii* [19] – nieśmiało komentowano – autorka projektu Zaha Hadid nie zamierza się z tym liczyć. *Jestem od projektowania ikon – mówi* [19].

Już w styczniu 2009 roku jednak ogłoszono, że projektowanie obiektu zostało wstrzymane do czasu, aż poprawi się sytuacja na rynku nieruchomości [10].

* Wojtas-Harań Anna, dr inż. arch., Politechnika Wroclawska, Wydział Architektury, Zakład Architektury i Planowania Wsi.

1. i 2. Hulsig – centrum sportowe, w charakterze bieli tynku i czerwieni dachów zabudowy w Skagen / Hulsig – sports center as a white plaster and red roofs of buildings in Skagen 3. i 4. Centrum sportowe w Tønder wpisuje się w surowość i kolorystykę ceglanych fasad miasta / Sports center in Tønder is part of severity and color of brick facades of the city 5. i 6. Havneby – ośrodek golfowo-wypoczynkowy nawiązujący charakterem do chałup wiejskich, krytych strzechą, na Wyspie Rømo / Havneby – Golf and Leisure Resort referring to the character of rural cottages, thatched, the Isle of Rømo (fot. autora)

Fot. 1 i 2

Fot. 3 i 4

Fot. 5 i 6

Z powodu kryzysu przerwano także realizację wielu inwestycji w kraju i na świecie. Pojawiły się: krytyka projektów na ogromną skalę, kontrowersyjnych, ekstrawaganckich, zmieniających charakter miejsc, w których powstają oraz zarzuty: *nowoczesny budynek może przypominać amebę albo kaktus.[...] ważne, by nie przypominał budynku* [20].

Kryzys przerwał wyścig na wysokość i oryginalność (...) zweryfikował ambicje i sprowadził na ziemię [1] – dowodząco po przeszło dekadzie „ery ikon”, boomu budowlanego i szalonych pomysłów. Odkryto jednak dobre strony złej koniunktury, które mogą stać się inspiracją i „przysłużyć się architekturze”. Odzwierciedleniem, prawdopodobnie również owych gospodarczych zawirowań, były zaszczytne nagrody za dokonania w dziedzinie architektury[2], które przyznano m.in.:

- Peterowi Zumthorowi (Nagroda Pritzкера za 2009 rok) – cenionemu za dzieła, które cechują m.in.: skromność, proste, oszczędne formy – *maksimum wrażenia przy użyciu minimum środków* [3];
- Peterowi Richowi za Najlepszy Budynek Świata w 2009 roku – Mapungubwe Interpretation Centre w RPA (tytuł uzyskany podczas Światowego Festiwalu Architektonicznego w Barcelonie). Jury doceniło m.in.: wpisanie obiektu w krajobraz wzgórz Mapungubwe, który stał się inspiracją i źródłem budulca oraz zachowanie ciągłości kulturowej, poprzez zastosowanie motywów, form spotykanych w kulturze afrykańskiej tego regionu.

W krótkim czasie zmieniły się dominujące poglądy i mody – efekt historycznych i gospodarczych, technologicznych, kulturowych uwarunkowań, znużenia typowego dla współczesnego odbiorcy, sentymentu do tradycji. Powtarzalność, zbyt mała dawka stymulacji, może bowiem powodować znudzenie i domagać się wyjątkowości, chociażby w reaktywacji znanych już, odkrytych na nowo wartości. *Oryginalność – to powrót do źródeł* Antonio Gaudi.

Poglądy na temat sportu

W ostatnich latach, notowany jest ponowny wzrost znaczenia kultury fizycznej. Obecnie rola sportu obok znaczenia terapeutycznego, profilaktycznego, rehabilitacyjnego, postrzegana jest szerzej, jako forma wychowania, budowania silnych społeczności, wzmacniania ich spójności, integracji grup o niskim poziomie udziału w społeczeństwie [5].

W czasach antycznych, kiedy *sprawność fizyczna i agonistyka sportowa rozwijane były w równej mierze jak wychowanie umysłowe i religijne* [9] – budowlę sportową łączono z obiektami kultury religijnej, z przestrzeniami do rozmów i dyskusji, czyniąc je integralną częścią miasta. Obecnie, gdy ranga sportu umacnia się, w budownictwie sportowym obserwuje się różne tendencje, jako wynik przewartościowania poglądów społecznych, ekonomicznych oraz trendów obowiązujących w sztuce.

Funkcja sportowa w zdrojach i ośrodkach wypoczynkowych

Miejscowości uzdrowiskowe stają się ośrodkami leczniczo-sportowymi [6]. Ponowny wzrost zainteresowania lecznictwem balneologicznym, kuracjami typu spa, zapotrzebowanie na uzdrowiska kardiologiczne, gdzie ważną rolę odgrywa terapia ruchem sprawiają, że miejscowości wyposażone w naturalne walory umożliwiające prowadzenie kuracji medycznych, wzbogacane są dodatkowo o funkcje sportowe. Sprzyja to aktywizacji źródła [4] i utrzymaniu zabytkowych zespołów. Wiele uzdrowisk, w których nie zaszczepiono nowej funkcji podupada i pustoszeje. Bywa jednak, że nierozważne inwestycje powodują utratę ich pierwotnego wizerunku.

W narciarskim regionie, w Vals powstały kamienne termy na jednym ze stoków doliny. Dzięki realizacji autorstwa Petera Zumthora, której atutem jest prostota i atmosfera wnętrza, odbierana wszystkimi zmysłami (światło i plusk wody), i wpisanie

w krajobraz, szwajcarskie miasteczko stało się sławne [11].

Od 2006 roku Bath chlubi się nowoczesną architekturą „Thermae Bath Spa” autorstwa Grimshaw Architects. Projekt obejmuje budowę i przebudowę zabytkowych budynków, w miejscu w którym ciepłe źródła przywiodły Rzymian na Wyspy Brytyjskie w 43 n.e. Nowoczesne spa – the New Royal Bath oferuje pływalnie z urządzeniami wodnymi do masażu i basen otwarty na dachu budynku z widokiem na okolice. XVIII – wieczne budynki (m.in. the Hot Bath, the Cross Bath) zmodernizowano na wodny raj.

„Sportowa” rewitalizacja terenów zaniedbanych

Rewitalizacja jest pomysłem na odnowę terenów zdegradowanych lub zaniedbanych. Wiązać się może ze zmianą pierwotnego przeznaczenia. Wprowadzenie funkcji sportowej i rekreacyjnej na tereny poprzemysłowe przywraca je do życia.

Les Bains des Docks [12] – nowe centrum sportu, rekreacji, wypoczynku ożywiło południowe dzielnice portowe Hawr we Francji. Architekt Jean Nouvel zainspirował się rzymskimi łaźniami. Surowa fasada obiektu nawiązuje do krajobrazu składów. Wnętrze równie minimalistyczne – jest wszechświatem bieli (biel mozaiki płytek ścian i podłóg) i jaskrawo kolorowych wyodrębnionych przestrzeni. 12 basenów połączonych wodnymi kanałami tworzy enklawy, w których można zażywać kąpiele w kolorze i świetle.

W Kopenhadze rozpoczęto rekultywację zniszczonych przemysłowych i komunikacyjnych terenów portu na wyspie Brygge [13], z zamiarem przekształcenia na społeczne i kulturalne centrum. Julien de Smedt zaprojektowała taras na wodzie z wydzielonymi akwenami, który stanowi przedłużenie terenów zielonych. Basen na wolnym powietrzu stał się jednym z najmłodniejszych miejsc w stolicy Danii. Do sukcesu przyczyniły się przede wszystkim modernizacja systemu kanalizacyjnego i budowa rezerwuarów

na wodę deszczową i oczyszczenie wody morskiej w centrum miasta.

Integracyjna rola sportu

Sport może koncentrować wokół siebie ludzi bez względu na ich sprawność, stwarzając szanse nawiązania relacji z innymi sportowcami, architekturą i przyrodą. Kiedy Londyn zdobył prawo do organizacji Igrzysk Olimpijskich i Paraolimpijskich, zobowiązał się do zorganizowania w Wielkiej Brytanii w 2012 r. – „Everyone’s Games” – najbardziej dostępnych i integracyjnych igrzysk sportowych w historii. W ramach organizacji igrzysk podjęte zostaną działania mające na celu usunięcie barier dla niepełnosprawnych w Londynie i innych regionach Wielkiej Brytanii. Centrum olimpiady – Olympic Park w Londynie – wyznaczy nowe standardy w projektowaniu terenów sportowych. Powstaną tam: stadion, centrum wodne, velodrom wraz z parkiem, kompleks hokejowy, multisport kompleks, kompleks tenisowy oraz 10 ha otwartej przestrzeni, w tym parki, wiele ścieżek rowerowych i szlaków, a także miasteczko olimpijskie. Po zakończeniu igrzysk obszar będzie funkcjonował jako park miejski, tworzący bazę rozwojową, kulturową, edukacyjną, sportową, rekreacyjną. Jest to największa w Europie, od czasów wiktoriańskich, rewitalizacja poprzemysłowych terenów wschodniego Londynu. Przewiduje się, że będzie to perspektywiczna inwestycja w gospodarkę turystyczną i bodziec do podobnych inicjatyw – przełamywania barier w kraju [14].

Miasteczka sportowe

Wzrost świadomości społecznej, zmiany dokonujące się w modelu wypoczynku sprawiają, że rośnie zapotrzebowanie na różne formy spędzania wolnego czasu [7]. Powstają parki tematyczne, kompleksy wypoczynkowe o specjalistycznych funkcjach programowych, które mobilizują do wysiłku i aktywności. W Cardiff, na wytworzonym sztucznie półwyspie, przy

jeziorze powstałym przez budowę zapory wznoszone jest miasteczko sportowe: Cardiff International Sports Village [15]. Grunty niegdyś skażone o przeznaczeniu handlowym i przemysłowym, skladowym, zostały poddane operacji bioremediacji. Miasteczko dysponować będzie: basenami sportowymi i rekreacyjnymi, trasami narciarskimi (wewnątrz obiektu), centrum łyżwiarskim i snowbordowym, terenami do uprawiania wspinaczek, kajakarstwa, raftingu, judo, boksu, zapasów, szermierki, gimnastyki i przystanią żeglarską oraz infrastrukturą usługową, komunikacyjną. Inwestycja sportowa pełni tu rolę katalizatora dla innych przedsięwzięć w sąsiedztwie.

W Malmö powstaje centrum sportów kobiet. Twórcy chcą promować ten rodzaj sportów na świecie, który traktowany jest marginalnie. Oprócz obiektów sportowych są miejsca spotkań i życia kulturalnego.

Sport w środowisku przyrodniczym

Wobec cywilizacyjnych zagrożeń, popularność zyskuje aktywny sposób spędzania czasu w otoczeniu przyrody, przy wykorzystaniu naturalnych jej uwarunkowań – tzw. wypoczynek w plenerze – *outdoor recreation*.

W Holandii, w miejscowości Reusel, można aktywnie spędzać czas w wiejskim krajobrazie: wędrując, na rowerze, konno itp... Powstał tu park sportowy – Outdoor Sports Park, który wykorzystuje naturalne walory terenu przy zastosowaniu minimum środków inwestycyjnych. Największą atrakcją cieszy się wieża (produkt lokalny zbudowany z drewna z okolicznych lasów) ze sportowym oprzyrządowaniem do wspinaczki, spuszczenia na linie, z platformą widokową. Konstrukcja z 6 prostopadłościaków, względem siebie fantazyjnie rozmieszczonych.

Wielofunkcyjne ośrodki sportowe

W nowych realizacjach architektonicznych często funkcja sportowa towarzyszy innemu przeznaczeniu

objętości obiektu lub stosowana jest naprzemiennie. W Chorwacji biuro 3LHD Architects zaprojektowało wielofunkcyjny ośrodek Zamet Centre Rijeka [16] składający się z: hali sportowej, biur, urzędów, biblioteki, sklepów, garażu i otwartej przestrzeni publicznej. Dzięki elastycznemu rozwiązaniu audytorium sala na co dzień gimnastyczna może okazjonalnie pełnić funkcję kongresowej, koncertowej, konferencyjnej. Obiekt wpasowuje się w spadzisty teren (1/3 objętości bryły budynku jest wcięta w teren, pozostała pokryta jest okładziną, nawiązującą kolorystyką do skał występujących w mieście).

Obiekty sportowe – prestiż

Zazwyczaj obiekty sportowe (zwłaszcza te, które są miejscem wielkich wydarzeń sportowych) „wspierają” miejscowości w rozwoju i poprawie bytu.

Oslo szczyty się skocznią narciarską Holmenkollen autorstwa IDS Architects. Jest z ona dokonaniem sztuki inżynierskiej oraz narodowym symbolem skoków narciarskich. Skocznia zaprojektowana wraz z muzeum narciarstwa, platformą widokową na panoramę Oslo jest atrakcją turystyczną, która przyciąga rocznie około 1 mln turystów.

W Klingenthal w ośrodku narciarskim w Niemczech, gdy zdemontowano starą skocznię (symbol regionu), ze względu zmianę stylu skakania i nowe zasady Międzynarodowego Związku Narciarstwa, region poniósł negatywne konsekwencje tego zdarzenia. Sport profesjonalny niemalże wygasł. Dopiero po 10 latach wzniesiono nową skocznię, zaprojektowaną przez firmę m2r, która jest najnowocześniejszą w Europie [17].

Bergiel Ski Jump – Skocznia zaprojektowana przez Zahę Hadid, w miejscu skoczni zburzonej jest punktem orientacyjnym, symbolem Innsbrucka. Łączy ośrodek sportowy na najwyższym poziomie wraz z przestrzenią publiczną i jest częścią projektu przebudowy miasta (stacje miejskiej kolejki linowej), będącego dziełem architektki, w stylu komputerowej generacji [18].

Podsumowanie

Pod wpływem nowych poglądów na temat sportu, powstają architektoniczne dzieła o cechach stylistycznych popularnych dla danego okresu (które powinny być przedmiotem odrębnego opracowania): minimalistyczne i futurystyczne, ogromnej skali i drobne urządzenia sportowe, z zastosowaniem nowoczesnych technologii i prostego rzemiosła, wpisane w kontekst miejsca i kontrastujące z nim. W tych krajach gdzie sport jest od dawna ważnym elementem edukacji (Dania, Norwegia, Szwecja)

i stylem życia spotkać można również obiekty sportowe, które niekoniecznie stają się spektakularnym wydarzeniem, wynikającym z aktualnych trendów. Zadziwiają natomiast nawiązaniem do regionalnej zabudowy (fot. 1–6). Ten typ kształtowania zabudowy, jest na tle innych krajów oryginalny (powrót do źródeł?).

Dobór właściwej stylistyki zależy od intuicji, inwencji, wiedzy twórcy. To one powinny rozstrzygać w jakim stopniu zadysponować pierwotnym dobrem, aby uszanować uczucia i ale i wzbudzić podziw.

BIBLIOGRAFIA

Cymer A., *Architektura niezabudowana*, Gazeta Wyborcza 11–12.07.2009
 Cymer A., *Nadchodzi nowa skromność*, Gazeta Wyborcza 20.01.2010 r.
 Cymer A., Pritzker dla samotnika z Alp, Gazeta Wyborcza 16.04.2010 r.
 Kaczmarska E., *Uzdrowisko i jego przestrzeń społeczna*, Politechnika Krakowska, Kraków 2002.
 Larkin A., *Sport and Recreation and Community Building*, 2008 WWW.dsr.usw.gov.au.
 Leniartek M., *Kurort versus spa – konflikt pomiędzy tradycją a nowoczesnością* red. Leniartek M., *Komercjalizm turystyki kulturowej*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania. Wrocław 2008.
 Mayer B., *Turystyka jako ekonomiczne czynniki kształtowania przestrzeni*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2004.

Skibicka G., *Archi-wizje. Jaka będzie architektura przyszłości*, Gazeta Wyborcza 10.03.1999.
 Wirszytło R., *Kierunki rozwoju architektury urządzeń sportowych*, [w.]: *Urządzenia sportowe*, Arkady, Warszawa 1982.
 Wojtczak M., *Wieżowiec Zahy Hadid ofiarą kryzysu*, Gazeta Wyborcza 19.01.2009.
 www.domosfera.pl „Wnętrza apartamentu w Vals” 15.04.2009.
 www.archicentral.com/les-bains-des-docks-le-havre-france-jean-nouvel-5760
 www.e-architect.co.uk/mages/jpgs/copenhagen/copenhagen_havnebad_jds170408_6.jpg
 www.london2012.com
 www.internationalsportsvillage.com
 www.e-architect.co.uk
 www.archdaily.com/14714/ski-jump-judges-tower-m2r
 www.thecoolhunter.net, www.designtopnews.com
 Zaczyński M., *Lilia w Warszawie*, Newsweek 6.06.2008.
 Zaczyński M., *Atak blobów*, Nesweek 24.03.2008.